

ӘОЖ 37.378

**МЕНЕДЖМЕНТ ЖҮЙЕСІ- БӘСЕКЕЛЕСТІККЕ ҚАБІЛЕТТІЛІКТІ
АЙҚЫНДАЙТЫН ФАКТОР**

Құдабай Эльнора Есенбайқызы

elenora.kudabay@mail.ru

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің магистранты,

Нұр-Сұлтан қ. Қазақстан

Ғылыми жетекшісі - т.ғ.к., доцент А.К.Хаймулдинова

XXI ғасырдағы білім беру кез келген қоғам мен мемлекет дамуының маңызды стратегиялық ресурстарының бірі, бұл ретте жаһандану, аймақтандыру және интернационалдандыру мемлекет пен білім берудің әлемдік жүйесі дамуының көкейкесті үрдістері болып табылады. Жалпы, жаһандану феномені экономикаға, саясатқа, мәдениетке, бұқаралық ақпарат құралдарына әсерін тигізе отырып, білім беруге де, әсіресе жоғары білім беру жүйесіне ықпал етеді. Бұл жағдай ЕҰУ-нің даму стратегиясында ескерілді, себебі университетіміз өзін мамандарды кәсіби даярлау мен ғылыми зерттеу саласында халықаралық әріптестікке бағыт алатын зерттеу университеті ретінде қарастырады.

2012 жылдан 2018 жылға дейінгі аралықтағы ЕҰУ қызметінің негізгі жетістіктері мынадай көрсеткіштермен белгіленеді:

Халықаралық ұйымдарға мүшелік ету: Жоғары мектептің халықаралық ғылым академиясының мүшесі, Университеттердің еуразиялық ассоциациясына және ТМД мен Балтық мемлекеттерінің Халықаралық зерттеулер ассоциациясына қабылданды, жоғары оқу орындарының еуропалық ассоциациясының және Университеттердің халықаралық ассоциациясының толық мүшесі, Болонья (Италия) қаласында Университеттердің Ұлы хартиясына қол қойды.

Халықаралық марапаттаулар: «Біріккен Еуропа» (Оксфорд) халықаралық мәртебесі бар медалімен марапатталды. Заманауи қоғамның интеллектуалды дамуына қосқан үлесі үшін Сократ атындағы Халықаралық марапатқа ие болды (Оксфорд); «ТМД үздік компаниясы» алтын жұлдызын иеленді; Иордандық емес жоғары оқу орындарын аккредиттеу бойынша Жоғары комитеттің аккредитациясынан өтті (Иордан Хашемит Корольдігі). QS World University Rankings (топ 400) халықаралық рейтингінде өзінің тұрақты орнын көрсетуде және QS Top Universities Under 50 рейтингінде TOP-50 әлемнің жас университеттерінің ішінде, Шығыс Еуропа және Орталық Азия елдерінің QS EESA рейтингінде 2018 жылы 40 орын алды; «Webometrics» әлемдік университеттер сайттары рейтингінде ең үздік қазақстандық ЖОО; «Физика және астрономия» бағыты бойынша 2017 жылы QS пәндік рейтингіне енді; 2018 жылы – Times Higher Education 1000+ рейтингісіне, сонымен қатар ЕҰУ Times Higher Education 801+ рейтингісіне физикалық ғылымдар бағыты бойынша енді; ТМД Экономикалық кеңесінің «Қызметтер» номинациясы бойынша өнімнің сапа саласындағы жетістіктері мен сапаны басқарудың тиімділігі жоғары әдістері үшін сыйлық алды.

ЕҰУ IREG «Ядролық технология бағытында білім беру және мамандарды даярлау (STAR NET)», ТМД желілік университеті және ШЫҰ елдері Университеті, Turkic Inter-University Union, Қазақстан Республикасы мен Беларусь Республикасының жоғары оқу орындарының және ҒЗИ арасындағы ғылыми-білім беру консорциумының мүшесі болып табылады[1].

Республикалық деңгейде мойындау: ЕҰУ 2012 жылдың 25 желтоқсанында Қазақстан Республикасы Президентінің «Алтын Сапа» сыйлығының «Қызмет көрсететін үздік кәсіпорын» номинациясында лауреат атанды.

2013 жылы ЕҰУ Мемлекеттік аттестаттаудан және институционалдық аккредиттеуден табысты өтті, бұл оқу, оқу-әдістемелік, ғылыми-зерттеу, әлеуметтік-мәдени қызмет көрсету сапасының дәлелі болып табылады.

Білім берудің сапасын бағалау тәуелсіз агенттігімен (ТҚББСБА) өткізілетін көпсалалы университеттердің Ұлттық рейтингінде ЕҰУ тұрақты алдыңғы қатардан көрінеді.

Жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білімі бар кадрларды даярлау бакалавриатта 71 мамандық, магистратурада 68 мамандық, докторантурада 39 мамандық бойынша жүргізіледі. Ұлттық және шетелдік аккредиттеу агенттіктерімен 169 білім беру бағдарламалары аккредиттелді. 2018-2019 оқу жылында «Цифрлық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасы аясында 17 эксперименттік білім беру бағдарламалары орындала бастады, соның ішінде IT-менеджмент (B), IT-аудит (B), Экологиялық аудит (B), Есептеу лингвистикасы (M), Цифрлық криминалистика (M) және т.б.

2018-2019 оқу жылында бакалавриат контингенті 15435 адамды құрады, соның ішінде 11868 адам мемлекеттік грант иегері, магистратура контингенті – 3064 адам, соның ішінде 2971 адам мемлекеттік грант иегері, докторантура контингенті – 717 адам, соның ішінде 701 адам мемлекеттік грант есебінен білім алады.

ЕҰУ-де бірнеше жылдар бойы Болон үдерісінің параметрлерін жүзеге асыру бойынша сәтті жұмыс атқарылуда:

кадрларды даярлау үш деңгейде жүргізіледі: бакалавриат–магистратура–докторантура (PhD);

білім алушылар мен оқытушылардың академиялық ұтқырлығы жүзеге асырылуда, соның ішінде қосдипломды білім беру бағдарламалары, халықаралық академиялық алмасу

бағдарламалары (ERASMUS MUNDUS, DAAD және т.б.), білім бағдарламаларын жүзеге асыруға шетелдік оқытушыларды шақыру, докторанттар мен магистранттардың шетелдік серіктес жоғары оқу орындарында ғылыми тағылымдамалардан өтуде;

білім беру бағдарламалары ECTS кредиттерінің есепке алатын және компетенттік тәсіл ескерілген модульдік құрылымдық ұстаным бойынша құрылуда;

еуропалық үлгідегі дипломға Қосымшаларды беру жүргізілуде.

ЕҰУ кадрлар даярлау сапасының көрсеткіші ішкі және сыртқы жұмыс нарықтарындағы сұраныстан көрінеді (түлектердің 85% университетті бітіргеннен кейінгі 1 жылдың ішінде жұмысқа орналасуда), түлектердің кәсіби мансаптағы жетістіктері және бәсекеге қабілеттілігі бұл жұмыс берушілермен өзара қарымқатынас жасаудың жоғарғы деңгейдегі саясатының нәтижесі. «Түлектер ассоциациясы» құрылды, білім-беру бағдарламалары ассоциациялармен және кәсіби бірлестіктермен келісіледі, мамандарды сертификаттау орталықтарымен қарым-қатынас орнатылуда және т.б.

ЕҰУ халықаралық ынтымақтастықты Еуропаның, Азияның, Американың, Африканың және Океанияның 52 елінің жоғары оқу орындарымен, ғылыми ұйымдарымен, елшіліктерімен және ғылым-білім беру қорларымен 343 келісімшарт негізінде жүзеге асырады. Ынтымақтастықтың негізгі бағыттары: білім алушылардың және оқытушылардың академиялық ұтқырлығы, магистранттар мен докторанттардың тәжірибеден өтуі, шетел білім алушыларын тарту, біріккен ғылыми зерттеулер, Эразмус + бағдарламасын жүзеге асыру және т.б[1].

2018-2019 оқу жылының тек бірінші семестрінде дәріс оқу және студенттер, магистранттар мен докторанттардың ғылыми жұмыстарын басқару үшін 90 шетелдік оқытушылар шақырылды. 2017-2018 оқу жылында академиялық ұтқырлық шеңберінде 338 студент шетелдік жоғары оқу орындарында білім алды. Кіріс академиялық ұтқырлықтың нәтижелері 3 есеге дейін өсті: 2018-2019 оқу жылының басында ЕҰУ-де, оның ішінде дайындық бөлімінде, 574 шетелдік азамат білім алуда. Шет тілдерінде 30 бағдарламаның жүзеге асырылуы және ағылшын тілінде 427 пәннің оқытылуы университеттің тартымдылығын арттырады.

Қосдиплом бағдарламалары бойынша кадрлар дайындығы сәтті іске асырылуда. 2018-2019 оқу жылында 13 серіктес жоғары оқу орындарымен 30 бірлескен білім беру бағдарламалары іске асырылуда (оның ішінде 8 бағдарлама ТМД ЖУ, 4 – ШЫҰУ шеңберінде және 18 - жоғары оқу орындары арасындағы келісімдер аясында).

Эразмус+ бағдарламасының жобалар саны өсуде, «Жоғары білім берудің әлеуетін арттыру» 12 жобасы іске асырылуда. Эразмус+ бағдарламасының «Жан Моне» бағыты бойынша қаржыландыру үшін «EURODIP European Diplomacy Jean Monnet Chair» («Еуропалық дипломатия» Жан Моне кафедрасы) жобасы іріктеуден өтті.

2018 жылы халықаралық ынтымақтастықтың маңызды бағыты Белоруссия, Қытай, Түркия және Иран мәдени-білім беру орталықтарының ашылуы болды.

ЕҰУ базасында М.В.Ломоносов атындағы ММУ-нің Қазақстандық филиалы жұмыс істеуде. 2013 жылы ЕҰУ-де Қазақстан халқы Ассамблеясы кафедрасы ашылған.

Сонымен қатар, ағылшын тіліндегі білім беру бағдарламаларын ашу және шетел студенттерін тарту; оқытушылардың және білім алушылардың академиялық ұтқырлығының нәтижелілігін арттыру; шет тілдерін меңгерген оқытушылардың санын көбейту үшін қосымша шаралар қажет. Мамандарды сертификаттау орталықтарымен өзара іс-қимыл, кәсіптік практикадан өту және одан әрі жұмысқа орналастыру үшін келісім-шарттар жасау механизмдері пысықтауды талап етеді.

Жастарды жоғары азаматтық және адамгершілік ұстанымдарын, отансүйгіштік сезімін және әлеуметтік жауапкершілікті тәрбиелеу бойынша кешенді шараларды жүзеге асыру ЕҰУ-нің басым міндеттерінің бірі болып табылады. Азаматтық тәрбие берудің маңызды бағыты – «Рухани жаңғыру» бағдарламасын жүзеге асыру. Бакалавриат, магистратура және докторантураның білім алушылары университетті басқаруға белсене

бойынша Дүниежүзілік банк пен ҚР БҒМ «Технологияларды коммерцияландыру» жобасын орындау аясында жұмыс басталды.

Сонымен бірге университеттің ғылыми-зерттеу қызметінің проблемаларын талдау негізінде келесі проблемаларды атауға болады: ғылыми зертханалардың заманға сай жабдықтармен жеткіліксіз жабдықталуы, шетелдік ғылыми ұйымдар және орталықтармен жеткіліксіз интеграция, бизнеспен және кәсіпорындармен ғылыми ынтымақтастықтың ұзақ мерзімді болмауы. ЕҰУ табысты дамуының негізі кадрлар әлеуеті болып табылады. ЕҰУ білім беру және ғылыми қызметі жоғары кәсіби профессорлық-оқытушылар құрамымен жүзеге асырылады: 70%-дан астам ғылыми және салалық академиялардың мүшелері, Қазақстан Республикасының Мемлекеттік сыйлығының лауреаттары, ғылым докторлары және кандидаттар, профессорлар, доценттер, PhD докторлары. «ҚР жоғары оқу орындарына шетелдік мамандарды шақыру» бағдарламасы табысты жүзеге асырылуда, Нобель сыйлығының лауреаттарымен кездесу дәстүрге айналған, «Болашақ» бағдарламасы бойынша әлемнің үздік жоғары оқу орындарында білім алған 200-ден астам түлектер шақырылды. ЕҰУ-де оқу үдерісін 1576 адам білікті профессорлық-оқытушылар құрамы жүзеге асырады, оның 259-ы ғылым докторы, 665 ғылым кандидаты, 180 PhD докторы.

Профессорлық-оқытушылар құрамын ынталандыру және уәждеу мақсатында 2016 жылдан бастап «КРІ» енгізілуде. Мәселен, 2018 жылы КРІ қорытындысы бойынша 781 оқытушы, бұл шамамен профессорлық-оқытушылар құрамының 50%-ы, үстемақы алды. Профессорлық-оқытушылар құрамының біліктілігін арттыру бюджеттік негізде 5 жылда бір рет жүргізіледі. 2017-2018 оқу жылында 327 оқытушы біліктілікті арттырудан өтті: 169 адам – шетелде, 158 адам – Қазақстанда.

2018 жылдан бастап ЕҰУ-де біліктілігін арттыру және қосымша білім беру институты жұмыс істей бастады[2].

Кадр саясатын жетілдіру мақсатында профессорлық-оқытушылар құрамы және қызметкерлердің еңбек жағдайларына қанағаттану дәрежесін анықтау үшін тұрақты түрде сауалнамалар жүргізіледі.

Университеттің кадр құрамын қалыптастыруда қол жеткізген жетістіктеріне қарамастан, тұтастай жоғары білім беру жүйесіне тән келесі мәселелер орын алады: жас ғалымдардың жұмысқа аз келуі, оқытушылардың «оқытушызерттеуші» және «оқытушы» санаттарға бөлінбеуі, төмен жалақыға байланысты кадрлардың жұмысқа тұрақтамауы және т.б. Материалдық-техникалық базасын және инфрақұрылымын дамытудың негізгі міндеттері: қазіргі заманға сай оқу-зертханалық база және әлеуметтік инфрақұрылым құру; компьютерлік паркті және телекоммуникациялық жабдықтарды көбейту; ғылыми зерттеулер мен оқытуды ақпараттандыру; Интернет-ресурстарды дамыту болып табылады.

Университет инфрақұрылымында 22 объекті бар: 7 оқу корпусы, 7 студенттік үй және жатақхана, Жас ғалымдар үйі, Шағын отбасылар жатақханасы, «Евразия» спорт кешені, «Тұмар» спорттық-сауықтыру базасы, ғылыми кітапхананың ғимараты және т.б. Екі аккредиттелген зертхана бар: инженерлік бейіндегі зертхана, ЕНУ-Lab ҒӨО зертханасы.

Компьютерлік және интерактивті техника паркідамыпкележатыр.

Университеттің барлық компьютерлері локальды жүйеге біріктірілген және Internet желісіне қосылған. Оқу корпустарындағы аудиториялар интерактивті тақталармен және видеопроекторлармен жабдықталған, барлық корпустар тегін Wi-Fi-мен қамтамасыз етілген. Жекелеген қолдану аспектілері бойынша корпоративтік ақпараттық жүйелері енгізілген: PLATONUS, ARTA SYNERGY электрондық құжат айналымы, электрондық кітапхана және т.б.

Кітапхана қоры 1 644 032 дананы құрайды, оның ішінде оқу және оқуәдістемелік әдебиет – 1 037 713 дана (жалпы қордың 63,1 %), ғылыми әдебиет – 416 681 дана (жалпы қордың 25,4 %), қосымша әдебиеттер – 189 638 дана (жалпы қордың 11,5 %).

Кітапхананың ақпараттық әлеуетін кеңейту: ЭБС Лань, ЭБС IPRbooks, EBSCO, East View, Euromonitor International Passport, Press Reader, Polpred, Web of Science, ELibrary USA және т.б. лицензиялық базаларға жазылу арқылы жүреді.

Материалдық - техникалық базасы үнемі жетілдіріліп, жаңа жабдықтар сатып алынады. 2017 жылы материалдық-техникалық базаны жаңарту үшін бөлінген қаражат көлемі 1 542 477, 8 мың теңге.

Инфрақұрылымның күрделі мәселелері оқу-зертханалар мен жатақханалардың тапшылығына, ашық және жабық спорттық кешендердің жеткіліксіздігіне, автоматтандырылған ақпараттық жүйелердің әртараптылығына, қазіргі заман талабына сай кітапхананың болмауына байланысты. Инфрақұрылым объектілерінің бір бөлігі күрделі жөндеу мен қайта жабдықтауды қажет етеді [3].

Ағымдағы жағдайды талдау ЕҰУ-нің Даму стратегиясын іске асыруда елеулі нәтижелерге жеткенін көрсетеді. Өзгертілген ҚР білім беруді және ғылымды дамытудың 2016-2019 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында көрсетілген жоғары білім мен ғылымды дамытудың жаңа бағыттары Даму стратегиясына өзгерістер мен толықтырулар енгізу қажеттігін негіздейді және университет алдында жаңа міндеттер қояды. SWOT-талдау (Кесте 1)

Кесте 1

SWOT-талдау

<p><i>S (strength) - күшті жақтары</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • халықаралық нарықта танымалдылығы республикалық білім беру нарығында беделі; • мамандықтардың кең ауқымы бойынша кадрларды дайындау; • дамыған халықаралық ынтымақтастық; • ПОҚ жоғары «дәрежеленуі»; • шетелдік профессорларды тарту; • жекелеген бағыттар бойынша дамыған ғылыми мектептері; • ҒЗТҚЖ, оның ішінде ИИДМБ жүргізу үшін ғылыми кадрлардың болуы; • PhD докторларын дайындау тәжірибесі; • тек күндізгі оқу нысанында оқыту; • контингенттің сапалық құрамы; қосдипломдық білім беру бағдарламаларының іске асыру тәжірибесі; әлеуметтік желілерді пайдалану арқылы заманауи қарым-қатынас сервистері. 	<p><i>W (weakness) - әлсіз жақтары</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • оқу алаңдары мен жатақханалардың жетіспеушілігі; • жеткілікті дамымаған ғылыми - зертханалық және оқу-зертханалық база; • әлсіз дамыған әлеуметтік инфрақұрылым объектілері; • қазіргі заманғы кітапхана жоқтығы; • спорт ғимараттарының жеткіліксіздігі; • корпоративтік басқару және HR - менеджмент • тәжірибесінің жетіспеушілігі; • сараланған еңбекақының жоқтығы; • білім беруді ақпараттандыру деңгейі жеткіліксіз; • шетелдік студенттердің аз санды контингенті.
<p><i>O (opportunity) – қолайлы мүмкіндіктер</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • жоғары білім жүйесіне мемлекеттің назар аударуы; • халықаралық академиялық қауымдастыққа бірлесу; • академиялық, басқарушылық және қаржылық дербестікті кеңейту; • жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білімге сұраныстың өсуі; • жаңа оқу алаңдары мен жатақханалардың құрылысы үшін республикалық бюджеттен қаржы бөлу; • қызметтің барлық бағыттарын цифрландыру. 	<p><i>T (threat) - қауіп-қатерлер</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • мемлекеттік қаржыландыру қысқарту; • бәсекелестердің белсенді саясаты; • білікті кадрлардың басқа салаларға кетуі; • бірқатар мамандықтардың түлектеріне сұраныстың болмауы; • болашақ мамандардың жеке тұлғаны қалыптастыруына әлеуметтік ортаның теріс ықпалы.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. www.enu.kz/enu-turaly/index.php?print=Y сілтемесі

2. Баймолдина, Светлана Маликовна; Сырлыбаева, Фатима Маратовна. In: Социальная интеграция и развитие этнокультур в евразийском пространстве. 2015 (3-2):247-252; Федеральное государственное бюджетное образовательное учреждение высшего профессионального образования "Алтайский государственный университет" Language: Russian, База данных: ELibrary.RU

3. Нурлыбай, Д.Н.; Ергалиев, Д.С.; Сериков, Н.С.. In: Труды международного симпозиума Надежность и качество. 2016 (2):224-226; Федеральное государственное бюджетное образовательное учреждение высшего образования "Пензенский государственный университет" Language: Russian, База данных: ELibrary.RU